بۆکان لە ئەمڕۆ و لە مێژوودا (٤)

نووسینی: تاهیر عەلیار

بۆکان لە کتێبەکانی مەحموود مەلا عیزەت(1-4)

د□وڵەتی جەمهووریی کوردستان (نامەو دۆکومێنت)

ئەو کتێبە کۆی کۆمەڵێک نامەیە کە مەحموود مەلاعێزەت لەچەند جڵدا کۆی کردوتەوەو ئەمن جلدی یەکەمی ئەو کتێبەم لەبەر دەستدا یە. ئەو نامانەی سەردەمی کۆماری کوردستانن و لە بەینی بەرپرسانی کۆماردا رەدوبەدەڵ کراون. ئەغڵەبیان بەدەست و بەخەتی شکستەو بەکوردیەکی پڕ لەغەڵەتی نووسین و داڕشتن نووسراون وخوێندنەوەیان هاسان نیە. بەشێکیشیان بەفارسین و تەرجومەکراونەتە سەر کوردی . هێندێک لەو نامانە باسی ناوچەی بۆکان و ڕووداوەکانی ئەو دەوەرە یا کەسایەتیەکانی بۆکان و دەوروبەرن لە زەمانی کۆماری کوردستاندا. ئەمن هەول دەدەم ئەونامانەی کە بە جۆریک بۆکان دەگرنەوەو خوێندنەوەیان ئیمکانی هەیە هەڵبژێرم و لەبابەتەکانی (بۆکان لەئەوڕۆ و لەمێژوودا) بڵاویان کەمەوە. زۆربەی ئەو نامانە یا لەلایەن حەمەڕەشید خان فەرماندەی ناوچەی بۆکان، سەرا، سەقزەوە نووسراون یا لەلایە ن بەرپرسانی دیکەوە بۆ ناوبراو نووسراون.

دۆکومێنت و نامەکانی ئابی 1945& یەکی 1325

نامەی حەمەرەشیدخان (1) بۆ پێشەوا قازی محەمەد

پێشەوای موعەزەم ڕەئیس جەمهوور کوردستان

لە پاش بەجێ هێنانی ئیحترام لە ئەوزاعاتی ئەو مەنتەقەیە جویا بفەرمووی بەقەرار ژێرەوە بەعەرز دەگات. ئەوزاعات سەقز لە قەرار ڕاپۆرتی کوڕی ئەحمەدخانی فاروقی کەماڵی لە سەر جادەی سنەیە ڕاپورتی نووسیوە کە شەوی چوارشەممۆیە ماشێن پڕ لە سەرباز واریدی سەقز بوون و لەقەراری مەعلووم گویا ماشێنی دیکەو تانگی دیکە لە دوایە بۆیان دێ و لەپاش واریدبوونی ماشێنەکانی دیکە فەوری بۆ سەرای و مهاباد حەرەکەت بکەن . ئینشائەڵا لە ئەندازە قوە و قودرەت جڵەوگیری دەکرێت. لە ئەوزاعاتی ئێرە جویا بفەرموون چەند ڕۆژێکە ئاغایانی دێبوکری لەدێی کوچک جە معاوەرییان هەیەو ئیتفاقیان بەستوە. دوێنێ قاسماغا و ئیسماعیل ئاغای ئیلخانی بەقیە برایان هاتنە سەرایە ئیزهاریان کرد کە تەنیا و تەنیا ئیتفاقمان هەبوو لە دوێکەوە تەواوی دێبوکری محاڵی ئیتفاقمان بەستوە لەو ڕۆوە نەفەرێک نمایەندە معە رەفی دەکەین کە تەواوی ئوموور و مراجعات لە گەڵ وی دەبێ و تا ئیستاش معەرەفیان نەکردوەو ئەلبەتە مەعلوومە ئەو ئیتفاقی وان لەو مەوقعەدا بێ نەزەر و دەلیل نیە. فیعلەن بەندە بە پێویست دەزانم هەرچی زووتر لەشکرئاغایانی شکاک و مامەش و دێبوکریی شاروێران فەوری بۆ ئەو مەنتەقە حەرەکەت بێ و عیدێکی دیکەبارزانی بۆ سەرایە رەوانە بکرێ کە مەشغوڵی کار بین و لەوە زیاتر ئینتیزاری و مانەوە دەبێتە باعسی مەئیووسیی لەشکرچیان و عەرزێکی دیکە ئەوەیە لەو دیهاتەعالەم زۆر بە ناڕەحەتی و لە مەزیقەتدا دەیگوزەرنن ، بەغەیرەز نانی وشکی شتێکی دیکەنیەو لەشکرچێکان ئاغایان دێبوکری بەعزێکیان لەبەر پەرێشانی هەڵاتوونەوە، ڕەجام ئەوەیە فکرێک ئەساسی نسبەت بۆ مەنتەقە دەفە رمووی کە بۆ حالەتی مانەوە ئیحتمال، خەتەربێ.

(1) ڕوونکردنەوە لە لایەن مەمحموود مەلا عێزەتەوە: " ناوبراو لە لێپرسراوە سەربازیە بە دەسەڵاتەکانی کۆمار بوو . پلەی جەنەراڵی پێدرا. ناوچەیەکی گرنگ و هێزێکی رێکخراو و بەئومێدی سەرکردە دەکرد . مەبەستم بەشیکی گرنگ لەهیزەکەی بارزانیە. لە زۆر لە نامەکانیدا ناوی نەنووسراوە بەڵکوو هەر ئیمزاکەی لەگەڵ پلە سەربازیەکەی نووسراوە، دیسان لەزۆر لەو نامانەشدا کەبۆی نووسراوە. لەچەند نامەیەکیشدا بەقادرخان زادەش ناو براوە. لەو نامەیەدا نە ناو و نەپلەسەربازیەکەی نەنووسراوە بە ئیمزاکەی دا دەزانرێ کەنامەی حەمەڕەشیدخانە. هەندێک کەس تاوانباریان دەکرد کەگۆیا پیاوی ئینگلیس بووە. کارێکی خراپ و نارەوایە بێ بەڵگەو سەلماندن پەنجەی تاوان بۆ خەڵک درێژ بکرێ. "

نامەی محەممەد نانەوازاد□ (1) بۆ سەرکرد□ی هێزی ناو□ندی13250128

و□زار□ت هێز دێموکرات کوردستان

هێز ناوەندی

سەرکردە هێز ناوەندی محەممەد سەعیدزادە:

بەهۆی ئەو حوکمە لە سەر فەرمانی موبارەک پێویستە فەوری بۆ سەرا حەرەکەت بکەی و سەرکردەعەزیز سەدیقی بنێریەوە بۆ مهاباد و خۆت وەزایف ئەو ئەنجام دەی . ئینتزارم ئەوەیە لە ئەنجامی ئەو مەئمووریيەتەدا تەواوی لیاقەتی خۆت نیشان بدەی و لەهەموو کاتێدا لە ڕووی حسی پێشەوا و نیشتمان پەرستی بە تەواوی سەداقەت و دروستکاری وە زیفە رجوع کراو ئەنجام بدەی و نسبەت بەدەستوراتی فەرماندەی مەنتەقە بۆکان ، قادرخان زادە تەشریک مەساعی پێویست بەعەمەل بێنی و مەخسووسەن سەعی دەکەی لە گەڵ تەواوی سەرکردان موافەقەت نەزەر بەعەمەل بێت ولەبە ربەرەکانێتی لە گەڵ سەرکردان بەکول خۆت بپارێزی.

فەرماندەپۆلی ٣ هێزناوەندی

روونووس بۆ ئاگاداری بۆ فەرماندەی هێز بۆکان ئاغای قادرخان زادە

(1) روونکردنەوەلەلایەن مەحمود مەلاعێزەتەوە: "ناوبراو پلەی سەربازیی پادپولکونیکی پێدرا. لەسەرەتادا فەرماندەی پۆلی ٣ی هێزی ناوەندی بووە. لەدوایە بەمعاوینی سیاسی وەزارەتی هێزی کوردستان دانرا. تێکۆشەرێکی چالاک و زیرەک و جێگەی متمانەی لێپرسراوانی کۆمار بوە. لەڕووداوێکی کەوتنەخوارەوە ی فرۆکەدا شەهید بووە. بۆ شەهیدبوونی نانەوازادە، قانعی شاعیر پارچەهەڵبەستێکی نایابی گوتووە. -ڕۆژنامەی کوردستان ژومارەی 30 پووشپەر1325-"

نامەی حەمەڕ□شیدخان بۆ بایزاغا عەباسی13250129(٢)

بۆ ئاغای بایزاغای عەباسی موحتەرەم

مەوزووع حەقی حسێن ئاغایە

ئاغای حسێن ئاغای ئاغاباشی مڕاجعەتی پێکردین کە گۆیا پار لە دێی قورمیش ڕەعیەت و کاسب بووە. جەنابتان دەرتان کردووەو حاسڵاتەکەیانتان غەسب فرمووە. ئەوا ئاغای ناوبراو حزوورەن نارڕایە خزمەتتان ، ڕەجایە موافقی ئارەزوو و تەلەبی مودەعی ئلەیە بە جۆرەتیکی فەوری تەئدیەی حەق و تەلەب ئەکەن و نەتیجەی جێ بەجێ کردن و ڕەزامەندی حسێن ئاغامان بۆ ئەنووسنەوە.

فەرماندەی هێزی بۆکان و مەنتەقە

(٢) روونکردنەوە:" بایزاغای قورمیش خاوەن مڵکی قورمیش ، کانی سیران، کانی شقاقان بوو. بابی حەسەناغای قورمیش و هەباساغای کانی سیران بوو."

نامەی عەزیز سدیقی 13250131

وەزارەت هێز دێموکڕات کوردستان (ستاد کول)

فەرماندەی موعەزەمی هێزی بۆکان و مەنتەقەی بۆکان

لەئیجرای ئەمریەی ژوماره،13250126 ی ستادی تەواوی هێزی دێموکڕاتی کوردستان لە بروارى 2501310ساتی8 سبەی ئومووراتی و شوغڵی محەوەلەی ئێرەممان بەئاغای سەروەر محەمەد سەعیدزادە، سەکردەی ئیعزامی لەمەرکەزێوە تەحویل دا و لیزا نێوبراو لەو تاریخەوە جانشینی منە. مەحزی ئیستحزار بەوەسیلەی ئەو نووسراوە گوزاریش تەقدیم ئەکەم.

سەرکردەی هێزی مەرکەزی و فەرماندەی هێزی سەرا   عەزیز سدیقی

دۆکومێنت و نامەکانی مانگی 2 ی 1325

نامەی مستەفا خۆشناو (1) **ژمار 13250201**

بۆ فەرماندەی هێزی بۆکان

ئەوە ئەو ئەشخاسانەی خوارەوەتان تەقدیم ئەکەین بۆ ئیجراکردنی لازم ، ئەوانەی کەپۆستی ئێمە گرتوویانە.

1.محێ دین حەمەعەلی خەڵقی ئاخکەندیە/////ئەڵێ ئەچم حەمەڕەشیدخان ئەبینم.

2.رەعنە محێ مراد خەڵقی ئاخکەندیە/////// ئەڵێ ئەچم حەمەڕەشیدخان ئەبینم.

3.مەحموود مستەفا خەڵقی ئاخکەندیە.

4.شێخ حسێن شێخ محەمەدئەمین خەڵقی(چکباشە؟) تابع سەقزە.

5.کاکەئەحمەد شێخ عەبدولکەریم خەڵقی چکباشەتابع سەقزە.

6.مەحموود ئەحمەد خەڵقی چکباشە تابع سەقز بارێک نەفت دەگەڵە.

7.عەلی غەفوور خەڵقی چکباشە تابع سەقز.

8.حسێن حەسەن خەڵقی تبت تابع بۆکان (کەئێستا عەبدوڵاغاوەیە).

9.کەریم ئسماعیل کامیل خەڵقی تبت تابع بۆکان.

10.حاجی شێخەخەڵقی سەرایە.

ملاحەزەم ///// ئەودوانەی تابع تبت جێگای شبهەن چونکەعەبدوڵاغا برای حەمەداغاماڵی ئەدەنی . رەجا ئەکەم بەدیقەت و تەحقیقات.   سەرکردەی هێزی ئەحمەداوا.

(1) روونکردنەوە لەلایەن مەحموود مەلا عێزەتەوە: " کولۆنێل مستەفا خوشناو ، ئەفسەری سوپای عێراق بوو، بۆ هاوبەشی کردن لە شۆڕشی بارزان(1945) خۆی گەیاندە ناوچەی شۆڕش، لەدوای شکستی شۆڕشەکە، لە گەڵ بارزانی و هێزەکەیدا ڕووی کردەکۆماری مهاباد .پلەی پات پولکۆنیکی پێدرا . ئەفسەرێکی ئازا و زیرەک و بەتوانا و فەرماندەلکی 1ی هێزی بارزانی بوو. دوای رووخانی کۆمار لەگەڵ چەند ئەفسەر و تێکۆشەرێکی تردا لەبارزانی جیا بوونەوەو گەرانەوەعێراق و دران بەدادگای سەربازی . لەلەگەڵ سێ ئەفسەرەناودارەکەی تردا لەسێدارەدران.)

نامەی بەکر عەبدولکەریم(1)

ژمار□

بەرواری 25/02/01

لەسەرکرد□ی هێزی بارزانی سەرچاو□بۆ فەرماند□ی هێزی بۆکان و ئەترافی

مەوزووع ئیستخبارات

موخبرئیفادەدەدات :

1. دوشمن لە سەقزدا خەریکی قوەت زێدەکردنە موتەمادیەن قوەتی بۆ دێ حاڵی حازر قوەی گەیستوتە دە وری (5000) نەفەر.
2. تەقریبی (1000) نەفەر لەعدەی سەقز بەرەو بانە رویشتوون بەشی زۆری ئەمانە سوار بوون .
3. مقدارێک لەعدەی سەقز چوون بۆ لای بیجار اشاعە وایە ئەهالی ئەوێ بەناوی دیموکرات لەگەڵ فارسان شەڕیانە.
4. حاڵی حازر سەرلەشکر جهان بانی و سەرتیپ هومایون لەسەقزن.
5. لەقەڵای بهنام دووسێ تۆپێکی (105) میلی (2) تۆپی105 ملیم لەقەڵای ناو شاری سەقز (1) توپ کوهستانی لەبرجی مەڵقەرەنی هەیە. (1) توپی105 ملیم لەبرجی سەرپردی سەقز (3) توپی کوهستانی لەبرجەکانی کانی کەوەن.
6. دووشەخسی کورد کەناویان (حاجی ئەمیری) و(مەحسووب وەزیری) حاڵی حازر لەسەقزن نیەتیان وایە بۆ ئەترافی بۆکان و مهاباد بچن بۆ پڕوپاگەندە زیدی دیموکڕات کوردستان . ئەوزاعی ئەو ئەشخاسانەمان بۆ مەعلووم نەکراوە.
7. لەدانیشتووی گوندی سەرا (کانەبی) ناو هەیە کە لە تەدەوم ئەخبار بۆ فارسانی سەقز دەبا و هەروەها چەند نەفەرلەگوندی سەرچاوە هەیەحاڵی حازر بۆم مەعلووم نەبوە ک ەکێنەبۆ فارسان ئیش دەکەن هەر مە علوماتێک هەبێ دەنێرن بۆ سەقز.
8. ئەو قوەتەی کە لەسەردەشتە تەڵەبی ئیمدادیان کردوە . لەسەقز نیەت وایە کە عدەیەک بەرەو سەردەشت بڕوا.

روونکردنەوەلەلایەن مەحموود مەلا عێزەتەوە: " کاپیتەن بەکر عەبدولکەریم ئەفسەرێکی سوپای عێراق بوو، دوای شکستی شوڕشی بارزان 1945لەگەڵ بارزانی رووی کردەکۆماری مهاباد . پلەی پاد پولکۆنیکی وەرگرت و بەسەرکردەی لکی 3 ی بارزانی داندرا. دوای هەرەسی کۆمار ئەمیش گەرایەوەعێراق و حوکم درا، ماوەیەکی زۆر لەبەندیخانەدا مایەوە، پاش ئازادبوونی ماوەیەکی زۆر کەم نەبێ لەسیاسەت دوور کەوتەوەو خۆی گۆشەگیر کرد . لەنامەکانی دا بەبەکراغای حەوێز یان بەکر حەوێزاغاش ناوبراوە. لەرۆژنامەی دەنگی کورد دا (1960/ بەغدا) زنجیرەیەک وتاری لەسەر کۆمار نووسیوە بە ناسناوی(ب/ ئەلوەندی) لەژێر سەرباسی : زنجیرەرووداوێکی گرنگ لەتەمەنی کۆماری میللی کوردستان لەمهاباد)

دریژەی هەیە